

***Орієнтовні напрями і теми науково-дослідницьких робіт учнів
Малої академії наук України секції «Українська література» відділення
літературознавства, фольклористики та мистецтвознавства, надані
Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України***

Тематика досліджень з теорії літератури передбачає глибоке ознайомлення з теоретичними концепціями і школами, які активно формувалися упродовж ХХ ст. та які виробили власні теоретичні поняття і методи інтерпретації. Соціологічна, формалістична, психоаналітична, герменевтична, рецептивна, постструктуралістська школи характеризуються цілком специфічною методологією і власними інтерпретативними стратегіями прочитання літературного твору, які вже аналітично досліджені та описані.

Потрібно також мати на увазі, що теорія літератури розвивається у тісному зв'язку з філософією, естетикою і риторикою, починаючи з поетики Аристотеля. Теоретичні концепції німецьких романтиків, французьких класицистів, російських і французьких символістів, натуралізм Е. Золя, структуралізм Р. Якобсона, рецептивна естетика Г. Р. Яуса становлять на сьогодні золотий фонд західного теоретико-літературного знання. Особливі форми теоретико-літературного знання складаються і на Сході, тому вивчення східної поетики наразі видається особливо актуальним.

Обираючи тематику теоретико-літературних досліджень, варто зважати на постійну еволюцію теоретичного знання та зміну його парадигм. Так, у середині ХХ ст. важливу роль відіграла взаємодія теорії літератури з лінгвістикою, наприкінці ХХ ст. кардинальну роль у розвитку теоретико-літературних досліджень відіграв вплив культурних студій та антропології (психоаналізу, постколоніальних студій, гендерних студій). Сучасна теорія літератури визначається зміною класичної поетики на некласичну, а також актуальністю таких нових напрямів, як дослідження тілесності та візуальних форм репрезентації, питання розмивання жанрових структур у сучасній

літературі, поява кібер- та веб-літератури. Актуальним лишається розвиток теорії автора, теорії тексту, теорії читача (і читання).

Вибір теоретичної проблеми залежить від знань учня основних теоретичних напрацювань так конкретної літературної практики. Бажано поєднувати теоретичний аналіз із практичним аналізом художніх текстів, періодів, літературних видань. Залишається також актуальним біографічний метод з огляду на історико-культурні контексти, які впливають на формування авторської індивідуальності та визначають її типологію. Крім того, важливо орієнтуватися на такі міждисциплінарні аспекти теоретичних досліджень, як взаємодія кіно та літератури, візуальних форм мистецтва і літератури, антропології повсякдення і літератури, історичного та художнього наративів.

Щоб робота містила істотну новизну, слід зважати на межі інтерпретації, які пропонує та чи інша теорія, адже кожна з них абсолютизує якийсь окремий підхід – рецептивний, структурний, формальний, соціологічний тощо. Загалом для сучасного літературознавства прикметною є теоретична еkleктика, тобто вибір різних теоретичних концепцій залежить від специфіки досліджуваного об'єкта.

Учні повинні демонструвати знання у таких напрямках:

- літературно-критичні школи і теорії інтерпретації літературного твору у вітчизняному та західному літературознавстві;
- розвиток літературних напрямів, стилів і шкіл (бароко, романтизм, реалізм, модернізм, постмодернізм, авангардизм тощо);
- основні концепції українських літературознавців (П. Куліша, М. Драгоманова, І. Франка, О. Білецького, Ю. Шевельова, Г. Грабовича та ін.);
- поняття про літературні стилі, жанри, напрями;

- поняття про актуальні напрями сучасного літературознавства (модерністську і постмодерністську критику, постколоніальну критику, гендерну критику);

- нарративні теорії у сучасному літературознавстві;

- література і масова культура.

Напрями наукових досліджень	Актуальні теми
<p>1. Теоретичні концепції в українському літературознавстві та критиці.</p> <p>2. Література й інші види мистецтв.</p> <p>3. Література і масова культура.</p> <p>4. Теорія роману в її історичному розвитку.</p> <p>5. Історична поетика та жанрологія.</p> <p>6. Сучасні культурні студії і літературна критика (феміністична, постколоніальна, психоаналітична, марксистська критика, екологіка).</p> <p>7. Міф та література</p>	<p>1. Теоретичні погляди українських романтиків (М. Максимович, П. Куліш, М. Костомаров).</p> <p>2. Літературно-критичні погляди українських літературознавців (на вибір: М. Драгоманов, І. Франко, М. Євшан, М. Зеров, Ол. Білецький, Л. Білецький, Д. Чижевський, І. Айзеншток, Б. Гудзій, Ю. Шевельов, І. Костецький, Г. Грабович).</p> <p>3. Розвиток романного мислення упродовж ХХ століття.</p> <p>4. Київський літературний текст.</p> <p>5. Жінка і побут у літературі.</p> <p>6. Популярна культура і література – жанри й типи оповідей: роман, детектив, бойовик, комікс.</p> <p>7. Кіч як мета історичної форми популярної культури.</p> <p>8. Кіно та література. Проблеми інсценізації літературних творів.</p> <p>9. Пейзаж у творчості українських письменників.</p> <p>10. Міфопоетика та її місце у літературній творчості (Т. Шевченко, П. Тичина, Є. Маланюк та ін.).</p> <p>11. Постмодерністський роман в українській (російській, польській, сербській) літературі.</p>

	<p>12. Тіло і сексуальність у літературі.</p> <p>13. Літературний ринок і питання популярності сучасного письменника.</p> <p>14. Літературний канон і його зміна: історико-теоретичні аспекти.</p> <p>15. Соцреалістичний канон та його виявлення у творчості радянських письменників.</p> <p>16. Теоретичні концепції літературного модернізму (авангардизму, постмодернізму)</p>
--	--

Список рекомендованої літератури

Основні праці

1. *Блум Гаролд*. Західний канон : книги на тлі епох : пер. з англ. / *Гаролд Блум*. – К. : Факт, 2007. – 720 с.
2. *Баррі П.* Вступ до теорії : літературознавство і культурологія / *П. Баррі*. – К. : «Смолоскип», 2008. – 358 с.
3. *Белецкий А. И.* Избранные труды по теории литературы / *А. И. Белецкий* ; под общей ред. *Н. К. Гудзия*. – М. : Просвещение, 1964. – 478 с.
4. *Білецький Л.* Основи української літературно-наукової критики : [навч. посібник] / *Л. Білецький* ; упоряд., авт. передм. і приміток *М. М. Ільницький*. – К : Либідь, 1998. – 408 с.
5. *Бовсунівська Т.* Когнітивна жанрологія і поетика / *Т. Бовсунівська*. – К., 2011.
6. Від теорій до методів : нові інтерпретаційні стратегії у літературознавстві та культурології / упоряд. *Деніел Белград*. – К. : Факт, 2009. – 158 с.
7. *Ингарден Р.* Исследования по эстетике / *Р. Ингарден*. – М., 1962.
8. *Гнатюк М.* Літературознавчі концепції в Україні другої половини ХІХ – початку ХХ сторіч / *М. Гнатюк*. – Л. : Львівський національний ун-т ім. Івана Франка, 2002. – 208 с.
9. *Жирмунский В. М.* Введение в литературоведение : Курс лекций / *В. М. Жирмунский* ; под ред. *З. И. Плавский, В. В. Жирмунская* [Санкт-Петербургский гос. ун-т]. – СПб, 1996. – 440 с.

10. Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв. : Трактаты, статьи, эссе / под общ. ред. *Г. К. Косикова*. – М. : Изд-во Моск. университета. – 1987. – 510 с. – С. 435.
11. Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв. : трактаты, статьи, эссе / сост., общ. ред. *Г. К. Косиков*. – М. : Изд-во Московского университета, 1987. – 511 с.
12. *Зборовська Н.* Психоаналіз і літературознавство : посібник / *Н. Зборовська*. – К. : Академвидав, 2003. – 390 с.
13. *Крістева Ю.* Самі собі чужі / *Ю. Крістева*. – К. : Основи, 2004.
14. Література. Теорія. Методологія / упорядн. *Данута Уліцька* ; перекл. з польськ. *С. Яковенка*. – К. : Вид-во «Києво-Могилянська Академія», 2008. – 544 с.
15. *Мітосек З.* Теорія літературних досліджень / *З. Мітосек*. – Сімферополь : Таврія, 2005. – 408 с.
16. *Наливайко Д. С.* Искусство : направления, течения, стили / *Д. С. Наливайко*. – К. : Мистецтво, 1985. – 365 с.
17. *Уэллек Р.* Теория литературы / *Р. Уэллек, О. Уоррен*. – М. : Прогресс, 1978.
18. *Фізер І.* Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні / *І. Фізер*. – К. : АТ «Обереги», 1996. – 192 с.
19. *Фрэзер Дж.* Золотая ветвь / *Дж. Фрэзер*. – М., 1984.
20. *Юнг К. Г.* Феномен в искусстве и науке : собр. соч. : в 19 т. – Т. 15 / *К. Г. Юнг*. – М., 1992.
21. *Якобсон Р.* Избранные работы / *Р. Якобсон*. – М., 1985.
22. *Яусс Г. Р.* Досвід естетичного сприйняття і літературна герменевтика / *Ганс Роберт Яусс*. – К. : Основи, 2011.
23. Западное литературоведение XX века. Энциклопедия. – М., 2004.
24. *Ильин И. П.* Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / *И. П. Ильин*. – М., 1996.
25. *Козлов А. С.* Мифологическое направление в литературоведении США / *А. С. Козлов*. – М., 1984.

26. От структурализма к постструктурализму. Французская семиотика. – М., 2000.
27. Черняк М. А. Массовая литература XX века : учебное пособие / М. А. Черняк. – М., 2007.

Актуальні праці щодо запропонованих наукових напрямів

1. Чижевський Д. Історія української літератури / Д. Чижевський. – Тернопіль : Феміна. – 1994.
2. Зеров М. Нове українське письменство / М. Зеров. – К., 2002.
3. Шерех Ю. Пороги і Запоріжжя. Література, мистецтво, ідеології : у 3-х томах / Ю. Шерех. – Харків : Фоліо, 1998.
4. Грабович Г. До історії української літератури / Г. Грабович. – К. : Критика, 2002.
5. Грабович Г. Тексти і маски / Г. Грабович. – К. : Критика, 2005.
6. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі / С. Павличко. – К. : Либідь. – 1997.
7. Павлишин М. Канон та іконостас / М. Павлишин. – К. : Час. – 1997.
8. Агєєва В. Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського модернізму / В. Агєєва. – К., 2003.
9. Біла А. Український літературний авангард. Пошуки, стильові напрямки / А. Біла. – К. : Смолоскип, 2006.
10. Мовчан Р. Український модернізм 1920-х. Портрет в історичному інтер'єрі / Р. Мовчан. – К., 2008.
11. Хархун В. Соцреалістичний канон в українській літературі : генеза, розвиток, модифікації / В. Хархун. – Ніжин, 2009.
12. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн / Т. Гундорова. – К. : Критика, 2005.
13. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискурсія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація / Т. Гундорова. – Львів : Літопис, 1997 (друге видання: К. : Критика, 2009).

14. *Гундорова Т.* Кітч і література. Травестії / *Т. Гундорова.* – К. : Факт, 2008.

Орієнтовна тематика науково-дослідницьких робіт із давньої української літератури

Перш ніж братися за наукову роботу, молодому дослідникові необхідно як слід ознайомитися з джерелами: читати тексти, міркувати, вміти розкривати порушену тему, робити правильні висновки з прочитаного. Працювати потрібно самостійно, користуючись допоміжною літературою, але намагатися, щоб дослідження не перетворилося на реферат чи компіляцію.

Необхідно поставити перед собою завдання – сформулювати тему наукової роботи. Далі слід чітко спланувати дослідження, зібрати літературу й лише потім починати роботу. Будь-яка цитата з джерела чи сторонньої літератури повинна мати посилання. Використання додаткової літератури є бажаним, кількість використаних джерел свідчить про ерудицію молодого дослідника, його здатність працювати й аналізувати. Пошук літератури треба вести самостійно. З точки зору наукової етики на початку роботи слід згадати попередників – науковців, що працювали з цією або подібною темою, чия праця допомогла виконати власну наукову роботу. Також бажано зазначити актуальність проведеного дослідження, його можливу користь для науки загалом чи в конкретній галузі, окреслити перспективу.

Напрямок наукових досліджень	Актуальні теми
1. Вивчення літописних пам'яток давньоукраїнського письменства. 2. Ораторська проза. 3. Дружинний епос («Слово о полку Ігоревім»). 4. Полемічна література.	1. Літописання Київської Русі. 2. «Повчання дітям» Володимира Мономаха, його особливості та джерела. 3. Біблія й література Київської Русі. 4. «Повість врем'яних літ» – перший художній твір давньої української літератури. 5. Київський літопис як пам'ятка літератури. 6. Галицько-Волинський літопис і образ Данила Галицького. 7. «Похвала князю Вітовту» і її місце в Галицько-Волинському літописі.

<p>5. Дослідження барокової прози та поезії.</p> <p>6. Вивчення шкільної драми.</p> <p>7. Козацька історіографія XVII–XVIII ст.</p> <p>8. Українська філософська поезія і проза XVIII ст. (Григорій Савич Сковорода)</p>	<p>8. «Слово о полку Ігоревім» – видатна пам’ятка української літератури XII ст.</p> <p>9. Апокрифи в історії української літератури.</p> <p>10. Біблія і давня українська література.</p> <p>11. Митрополит Іларіон – письменник і патріот.</p> <p>12. Образ Олександра Македонського в давній українській літературі.</p> <p>13. Проблема церковної унії в українській літературі.</p> <p>14. Києво-Печерський патерик – найпопулярніша книга XVI–XVIII ст.</p> <p>15. Творчість Івана Вишенського та її художні особливості.</p> <p>16. Творчість мандрівних дяків та її особливості.</p> <p>17. Бурлеск і травестія в українській літературі XVII–XVIII ст.</p> <p>18. Гумор і сатира в українській літературі XVII–XVIII ст.</p> <p>19. Український вертеп та його особливості.</p> <p>20. «Автобіографія» Іллі Турчиновського та її особливості.</p> <p>21. Зорова поезія XVII–XVIII ст.</p> <p>22. «Енеїда» І. П. Котляревського й бурлескно-травестійна література XVII–XVIII ст.</p> <p>23. Українська інтермедія XVII–XVIII ст.</p> <p>24. Українська полемічна література XVII–XVIII ст. та її особливості.</p> <p>25. Українська шкільна драма XVII–XVIII ст.</p> <p>26. Трагедокомедія Феофана Прокоповича «Владимир».</p> <p>27. Історична драма XVIII ст.: сюжети, особливості поетики.</p> <p>28. Біблійні сюжети й мотиви в українській літературі другої половини XVI–XVIII ст.</p> <p>29. Творчість Климентія Зіновієва.</p> <p>30. Художні особливості поезії Івана Величковського.</p> <p>31. Теорія літератури в українських словниках XVII–XVIII ст.</p> <p>32. Козацькі літописи Самійла Величка, Григорія Граб’янки, Самовидця.</p>
--	--

	33. «Історія Русів» як зразок політичного памфлету. 34. Григорій Сковорода: біографія, творчість. 35. Мікрокосм і макрокосм у Григорія Сковороди

Список рекомендованої літератури

Зібрання текстів

1. Барокова поезія Слобожанщини / упор. Л. Ушкалов. – Харків : Акта, 2002. – 524 с.
2. Давній український гумор і сатира / упор. Л. Є. Махновець. – К. : Держлітвидав України, 1959. – 496 с.
3. Аполлонова люття. Київські поети XVII–XVIII ст. / упоряд. та прим. В. Маслюка, В. Шевчука, В. Яременка. – К. : «Молодь», 1982. – 311 с.
4. Марсове поле : Героїчна поезія на Україні. X – початок XIX століть. – К. : Молодь, 2004. – 511 с.
5. Пісні Купідона. Любовна поезія на Україні XVI–XIX ст. / Упоряд. та прим. В. Шевчука ; вступ. ст. Ол. Мишанича. – К. : «Молодь», 1984. – 338 с.
6. Слово багатоцінне : Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV–XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI–XVIII століття) / Упор. Валерій Шевчук, Василь Яременко. – К. : Аконіт, 2006. – Кн. 1–4.
7. Тисячоліття. Поетичний переклад України-Русі / Упоряд. та автор передмови М. Москаленко. – К. : Дніпро, 1995. – 693 с.
8. Українська література XVII ст. : Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Упор. В. Кречотень. – К. : Наук. думка, 1987. – 608 с.
9. Українська література XVIII ст. : Поетичні твори. Драматичні твори. Прозові твори / Упор. О. Мишанич. – К. : Наук. думка, 1983. – 694 с.
10. Українська поезія : Кінець XVI – початок XVII ст. / Упор. В. Колосова, В. Кречотень. – К. : Наук. думка, 1978. – 431 с.

11. Українська поезія XVI ст. / Упор. та вступ. ст. В. Яременка. – К. : Радянський письменник, 1987. – 284 с.
12. Українська поезія : Середина XVII ст. / Упор. В. Кречотень, М. Сулима. – К. : Наук. думка, 1992. – 680 с.
13. Українська поезія XVII століття (перша половина) : Антологія / Упор. В. Яременко. – К. : Рад. письменник, 1988. – 360 с.
14. Українські інтермедії XVII–XVIII ст. : Пам'ятки давньої української літератури / АН УРСР ; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка / М. К. Гудзій (вступ. ст. і відп. ред.), Л. Є. Махновець (підгот.). – К. : Видавництво АН УРСР, 1960. – 239 с.
15. Хрестоматія давньої української літератури (до кінця XVIII ст.) / Упор. О. Білецький. – 3-тє вид. – К. : Рад. школа, 1967. – 783 с.
16. Давня українська література. Хрестоматія. – К. : Освіта, 1991. – 576 с. (Упорядкування, передмова, коментарі М. М. Сулими). 2-ге видання – 1992. – 576 с. ; 3-тє видання – 1994. – 672 с. 4-те видання – 1998. – 655 с.

Твори

1. Величко Самійло. Літопис / Самійло Величко ; перекл. Валерія Шевчука. – К. : Дніпро, 1991. – Т. 1–2.
2. Величковський Іван. Твори / І. Величковський. – К. : Наук. думка, 1972. – 191 с.
3. Літопис гадяцького полковника Григорія Граб'янки / перекл. зі староукраїнської. – К. : Т-во «Знання» України, 1992. – 192 с.
4. Григорович-Барський В. Мандри по святих місцях Сходу з 1723 по 1747 рік / В. Григорович-Барський ; перекл. Петра Білоуса. – К. : Основи, 2000. – 768 с.
5. Історія Русів / Укр. переклад Івана Драча. – К., 1991. – 318 с.
6. Зіновіїв Климентій. Вірші. Приповіді посполиті / Климентій Зіновіїв. – К. : Наук. думка, 1971. – 390 с.
7. Літопис Самовидця. – К. : Наук. думка, 1971. – 207 с.
8. Марковський Є. М. Український вертеп : Розвідки й тексти / Є. М. Марковський. – К., 1929. – Вип. 1. – 206 с.
9. Сковорода Григорій. Вірші. Пісні. Байки. Діялоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / Григорій Сковорода. – К. : Наук. думка, 1983. – 542 с.
10. Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів / Григорій Сковорода ; за редакцією проф. Леоніда Ушкалова. – Х. : Майдан, 2010. – 1400 с.

Історико-літературні дослідження

1. Сулима В. Біблія і українська література / В. Сулима. – К. : Освіта, 1998. – 399 с.
2. Абрамович Дмитро. Києво-Печерський патерик / Дмитро Абрамович. – К. : Час, 1991 р. – С. 278.
3. Багалій Дмитро. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. – 2-ге вид. / Дмитро Багалій. – К. : Орій, 1992. – 472 с.
4. Барокко в славянських культурах. – М. : Наука, 1982. – 351 с.
5. Білецький О. І. Зародження драматичної літератури на Україні / О. І. Білоус // Білецький О. І. Зібрання праць : У 5 т. – К. : Наук. думка, 1965. – Т. 1. – С. 277–353.
6. Білоус П. В. Історія української літератури XI–XVIII ст. : Навчальний посібник / П. В. Білоус. – К. : Вид. центр «Академія», 2009. – 424 с.

7. Білоус П. В. Українська література XI–XVIII ст. : навч. посіб. для самостійної роботи студента / П. В. Білоус, О. П. Білоус. – К. : Вид. центр «Академія», 2010. – 360 с. (Серія «САМ!»).
8. Білоус Петро. Паломницький жанр в історії української літератури / Петро Білоус. – Житомир, 1997. – 160 с.
9. Білоус Петро. Творчість В. Григоровича-Барського / Петро Білоус. – К. : Наук. думка, 1985. – 246 с.
10. Білоус Петро. Українська паломницька проза / П. Білоус. – К., 1998. – 128 с.
11. Возняк Михайло. Історія української літератури : У 2 кн. / М. Возняк. – Львів, 1992–1994. – Кн.1–2.
12. Волинський П. К. Історія української літератури : Давня література / П. К. Волинський, І. І. Пільгук, Ф. М. Поліщук. – К. : Вища школа, 1969. – 432 с.
13. Грицай М. С. Давня українська проза : Роль фольклору у формуванні образного мислення українських прозаїків XVI – початку XVIII ст. / М. С. Грицай. – К. : Вища школа, 1975. – 152 с.
14. Грицай М. С. Українська драматургія XVII–XVIII ст. / М. С. Грицай. – К. : Вища школа, 1974. – 199 с.
15. Грицай М. С. Давня українська література. – 2-ге вид. / М. С. Грицай, В. Л. Микитась, Ф. Я. Шолом. – К. : Вища школа, 1989. – 414 с.
16. Грицай Михайло. Давня українська поезія : роль фольклору у формуванні образного мислення українських поетів XVI–XVIII ст. / М. Грицай. – К. : Вид-во Київ. ун-ту, 1972. – 155 с.
17. Грушевський Михайло. Історія української літератури : В 6 т., 9 кн. / М. Грушевський. – К., 1993–1995.
18. Гудзий Н. К. Феофан Прокопович / Н. К. Гудзий // Литература Киевской Руси и украинско-русское литературное единение XVII–XVIII веков. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 280–305.
19. Гудзий Н. К. Литература Киевской Руси и украинско-русское литературное единение XVII–XVIII веков / Н. К. Гудзий. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 306–338.
20. Деркач Б. А. Соціально-політична віршована сатира XVIII ст. / Б. А. Деркач // Радянське літературознавство. – 1959. – № 2. Березень – квітень. – С. 47–54.
21. Єфремов Сергій. Історія українського письменства. – 4-те вид. / С. Єфремов. – Нью-Йорк, 1991. – Т. 1. – 448 с. ; Т. 2. – 459 с.

22. Ісіченко Ю. А. Українська барокова проза в пошуку літературної моделі початків східнослов'янської історії / Ю. А. Ісіченко // Писемність Київської Русі і становлення української літератури : Зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1988. – С. 184–205.
23. Історія давньої української літератури : Програма для філологічних факультетів університетів. – [14-те вид.] / Упор. П. М. Попов. – К. : Вища школа, 1972. – 65 с.
24. Історія української літератури Х–XVIII століть : Методичні матеріали для студентів заочного відділення філологічного факультету / Уклад. Ю. А. Ісіченко, В. В. Яременко. – Харків : ХДУ, 1989. – 66 с.
25. Історія української літератури : В 2 т. – К., 1987. – Т. 1. – 631 с.
26. Історія української літератури : У 8 т. – К. : Наук. думка, 1967. – Т. 1. – 539 с. ; Т. 2. – 483 с.
27. Колосова В. П. Климентій Зіновійв : Життя і творчість / В. П. Колосова. – К. : Наук. думка, 1964.
28. Кречотень В. І. Вибрані праці / В. І. Кречотень. – К. : Обереги, 1999. – 344 с.
29. Криса Богдана. Перетворення світу : Українська поезія XVII–XVIII століть / Б. Криса. – Львів, 1997. – 216 с.
30. Луценко Юрій. Григорій Грабянка і його літопис / Ю. Луценко // Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / Пер. із староукр. – К. : Т-во «Знання» України, 1992. – С. 3–9.
31. Макаров Анатолій. Світло українського бароко / А. Макаров. – К. : Мистецтво, 1994. – 288 с.
32. Матеріали до вивчення історії української літератури : В 5 т. Посібник для філологічних факультетів університетів і педагогічних інститутів / Упор. О. І. Білецький, Ф. Я. Шолом. – К. : Рад. школа, 1959. – Т. 1. – 651 с.
33. Махновець Леонід. Григорій Сковорода : Біографія / Л. Махновець. – К. : Наук. думка, 1972. – 253 с.
34. Микитась Василь. Давньоукраїнські студенти і професори / В. Микитась. – К. : Абрис, 1994. – 288 с.
35. Мишанич О. В. Григорій Сковорода і усна народна творчість / О. В. Мишанич. – К. : Наук. думка, 1976. – 150 с.
36. Мишанич О. В. Українська література другої половини XVIII ст. і усна народна творчість / О. В. Мишанич. – К. : Наук. думка, 1980. – 341 с.

37. Мишанич Олекса. Давня література в українській літературно-критичній та естетичній думці першої половини XIX ст. / О. Мишанич // Європейське відродження та українська література XIV–XVIII ст. – К. : Наук. думка, 1993. – С. 215–236.
38. Мишанич Олекса. Давня українська література (XI–XVIII ст.) / О. Мишанич // Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України : 1926–2001. Сторінки історії. – К. : Наук. думка, 2003. – С. 46–85.
39. Мишанич Ярослав. «Історія Русів» : Історіографія, проблематика, поетика / Я. Мишанич. – К. : Обереги, 1999. – 240 с.
40. Наливайко Д. С. Київські поетики XVII – початку XVIII ст. в контексті європейського літературного процесу / Д. С. Наливайко // Літературна спадщина Київської Русі і українська література XVI–XVIII ст. – К. : Наук. думка, 1981. – С. 155–195.
41. Наливайко Дмитро. Українське барокко в контексті європейського літературного процесу XVII ст. / Д. Наливайко // Рад. літературознавство. – 1972. – № 1. – С. 30–47.
42. Пилипчук Ростислав. До питання про початок українського вертепу, або ще раз в обороні Еразма Ізопольського / Р. Пилипчук // Верховина : Збірник наукових праць на пошану професора Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. – Дрогобич : Коло, 2003. – С. 263–285.
43. Поплавська Н. М. Полемісти. Риторика. Переконавання (Українська полемічно-публіцистична проза кінця XVI – поч. XVII ст.). Монографія / Н. М. Поплавська. – Тернопіль : ТНПУ, 2007. – 379 с. – Бібліограф. : с. 345–378.
44. Рудковська Магдалена. Багатомовні інтермедії XVII–XVIII ст. / М. Рудковська // Київські полоністичні студії : Зб. наук. праць. – К., 2004. – Т. 6. Українсько-польські літературні контексти доби бароко. – С. 103–118.
45. Сивокінь Григорій. Давні українські поетики. – 2-ге вид. / Г. Сивокінь. – Харків : Акта, 2001. – 168 с.
46. Софронова Л. О. Жанрова система київської шкільної драми / Л. О. Софронова // Українська література XVI–XVIII ст. та інші слов'янські літератури. – К. : Наук. думка, 1984. – С. 232–252.

47. Софронова Л. О. Київський шкільний театр і проблеми українського бароко // Українське літературне бароко : Зб. наук. праць. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 109–130.
48. Софронова Л. О. Український театр бароко та християнські культурні традиції / Л. О. Софронова // Українське бароко та європейський контекст. – К. : Наук. думка, 1991. – С. 198–203.
49. Сулима Микола. Климентій Зіновійв як предтеча нової української літератури / М. Сулима // Верховина : Збірник наукових праць на пошану професора Олекси Мишанича з нагоди його 70-річчя. – Дрогобич : Коло, 2003. – С. 330–334.
50. Сулима Микола. Українська драматургія XVII–XVIII ст. / М. Сулима. – К. : ПЦ «Фоліант» ; ВД «Стилос», 2005. – 368 с.
51. Українське бароко : Кер. проекту Дмитро Наливайко ; наук. ред. Леонід Ушкалов. – Харків : Акта, 2004. – Т. 1. – 635 с. ; Т. 2. – 411 с.
52. Українське літературне бароко : Зб. наук. праць / Відп. ред. О. В. Мишанич. – К. : Наук. думка, 1987. – 301 с.
53. Ушкалов Леонід. Світ українського бароко : Філологічні етюди / Л. Ушкалов. – Харків : Око, 1994. – 112 с.
54. Ушкалов Леонід. Українське барокове богомислення : Сім етюдів про Григорія Сковороду / Л. Ушкалов. – Харків : Акта, 2001. – 221 с.
55. Федас Й. Ю. Український народний вертеп : У дослідженнях XIX–XX ст. / Й. Ю. Федас. – К. : Наук. думка, 1987. – 184 с.
56. Франко І. Я. До історії українського вертепу XVIII ст. / І. Я. Франко // Зібр. тв. : У 50 т. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 36. – С. 170–375.
57. Франко І. Я. Історія української літератури. Частина перша. Від початків українського письменства до Івана Котляревського / І. Я. Франко // Франко І. Я. Зібр. творів : У 50 т. – К. : Наук. думка, 1983. – Т. 40. – С. 7–370.
58. Франко І. Я. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Я. Франко // Франко І. Я. Зібр. творів : У 50 т. – К. : Наук. думка, 1984. – Т. 41. – С. 194–470.
59. Франко І. Я. Нові матеріали до історії українського вертепу XVIII ст. / І. Я. Франко // Зібр. тв. : У 50 т. – К. : Наук. думка, 1983. – Т. 38. – С. 378–402.
60. Хижняк З. Історія Києво-Могилянської академії / З. Хижняк, В. Маньківський. – К. : Академія, 2003. – 184 с.

61. Чижевський Дмитро. Історія української літератури : Від початків до доби реалізму / Д. Чижевський. – Тернопіль : Феміна, 1994. – 480 с.
62. Чижевський Дмитро. Український літературний барок : Нариси / Д. Чижевський. – Харків : Акта, 2003. – 460 с.
63. Шевчук В. Муза роксоланська : Українська література XVI–XVIII століть : У 2 кн. / В. Шевчук. – К. : Либідь, 2004. – Кн. 1. Ренесанс. Раннє бароко. – 400 с. ; – К. : Либідь, 2005. – Кн. 2 : Розвинене бароко. Пізнє бароко. – 728 с.
64. Шевчук Валерій. Климентій Зиновійв і його книга буття українського народу / В. Шевчук // Хроніка – 2000. – 1994. – № 1–2. – С. 73–87.
65. Яременко П. К. Мелетій Смотрицький. Життя і творчість / П. К. Яременко. – К. : Наукова думка, 1986. – 158 с.
66. Яременко П. К. Мелетій Смотрицький : Життя і творчість / П. К. Яременко. – К. : Наук. думка, 1986. – 160 с.

Електронна бібліотека

1. <http://izbornyk.narod.ru/>
2. <http://litopys.narod.ru/>

Орієнтовна тематика науково-дослідницьких робіт із української класичної літератури

Методологічні зауваження. Дослідження молодого науковця мусить мати якомога більш самостійний характер. Це, вважаємо, має бути найпершою і головною вимогою до роботи учасника МАН. Опрацьовуючи обрану тему, а це означає: долучаючись до уже тривалого літературознавчого процесу, молодий дослідник повинен чітко зазначити, на які праці він опирається у своєму дослідженні; при всіх цитуваннях таких праць обов'язково повинні бути посилання. Якщо пропонована робота учасника МАН є простою компіляцією вже опублікованих текстів (у монографіях, збірниках, журналах, заведених в Інтернет тощо) без зазначення джерела, така робота одержить беззастережно негативну оцінку.

Природним для молодого науковця бачиться вияв власної індивідуальності, особистого погляду на предмет, що збудив наукове зацікавлення, риси емоційного його сприйняття. Така особистісна позиція можлива передовсім при конкретній роботі з текстом, предметному розгляді тих чи інших аспектів поетики, проблематики твору.

Поряд із засвідченням конкретно-історичного бачення літературного явища, що є предметом розгляду, знайдуть схвалення спроби молодого дослідника окреслити перспективу, актуалізувати предмет своєї роботи, поставити його у зв'язок із духовними, культурними, соціальними, морально-етичними проблемами нашого сьогодення.

Відділ української класичної літератури пропонує для розробки учасниками МАН як основні такі комплекси тем, пов'язані з історичним поступом української літератури XIX – початку XX ст.

Напрямок наукових досліджень	Актуальні теми
-------------------------------------	-----------------------

<p>Поглиблене й деталізоване вивчення української класичної літератури</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Гуманістичний пафос української літератури класичного періоду. 2. Розвиток національної ідеї в українському письменстві (з кінця XVIII ст. до періоду проголошення УНР). 3. Від романтизму до модернізму: поетика українського письменства. 4. Духовна, морально-естетична проблематика у творах українських письменників-класиків. 5. Міф і фольклор, етапи їх освоєння українським письменством. 6. Українські письменники XIX – початку XX ст. у листуванні. 7. Актуальний внесок у сучасне франкознавство (Малоз'ясовані сторінки рукописної спадщини Івана Франка; особиста бібліотека Івана Франка). 8. Київ як творче середовище та об'єкт змалювання в українській літературі («київський період» у творчості І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, О. Кониського та ін.). 9. Українське класичне письменство у взаємодії з музичним та різновидами візуального мистецтва. 10. Розвиток української літератури XIX – початку XX ст. у типологічному зіставленні з явищами літератур Східної та Західної Європи
--	---

Література. Молодий дослідник та його керівник під час розроблення відповідної теми повинні виявити вміння самостійно знайти конкретну дослідницьку літературу, що стосується теми. Разом з тим, наводимо низку окремих узагальнюючих праць, у яких розглянуто ширші періоди історико-літературного розвитку.

Список рекомендованої літератури

1. Бойко Юрій. Вибрані праці / Ю. Бойко. – К. : Медекол, 1992.
2. Бондар М. П. Українська літературна творчість / М. П. Бондар // Історія української культури : У 5-ти т. – Т. 4. – Кн. 2. – К. : Наук. думка, 2005.
3. Голомб Лідія. Із спостережень над українською поезією XIX–XX ст. / Л. Голомб. – Ужгород : Гранда, 2005.
4. Гончар О. І. Українська література передшевченківського періоду і фольклор / О. І. Гончар. – К. : Наук. думка, 1982.
5. Грицюта М. С. Селянство в українській дожовтневій літературі / М. С. Грицюта. – К. : Наук. думка, 1979.
6. Гром'як Р. Т. Історія української літературної критики (від початків до кінця XIX ст.) / Р. Т. Гром'як. – Тернопіль, 1999.
7. Гундорова Тамара. Проявлення слова : Дискурсія раннього українського модернізму : Постмодерна інтерпретація / Т. Гундорова. – Львів, 1997.
8. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози XIX – початку XX ст. / І. О. Денисюк. – Львів : Академічний експрес, 1999.
9. Дорошевич О. К. Реалізм і народність української літератури XIX ст. / О. К. Дорошевич. – К. : Наук. думка, 1986.
10. Євшан Микола. Критика. Літературознавство. Естетика / М. Євшан. – К. : Основи, 1998.
11. Єфремов Сергій. Історія українського письменства / С. Єфремов. – К. : Femina, 1995.
12. Зеров Микола. Українське письменство / М. Зеров. – К. : Основи, 2003.
13. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України : 1926–2001 : Сторінки історії. – К. : Наук. думка, 2003.
14. Історія української літератури XIX століття : У 2-х книгах / За редакцією М. Г. Жулинського. – К. : Либідь, 2005–2006.

15. Історія української літератури ХІХ століття : У 3-х книгах / За редакцією М. Т. Яценка. – К. : Либідь, 1995–1997.
16. Історія української літератури : Кінець ХІХ – початок ХХ ст. / За редакцією О. Д. Гнідан. – К. : Либідь, 2005–2006.
17. Історія української літературної критики : Дожовтневий період / За редакцією П. М. Федченка. – К. : Наук. думка, 1988.
18. Калениченко Н. Л. Українська література кінця ХІХ – початку ХХ ст. : Напрями, течії / Н. Л. Калениченко. – К. : Наук. думка, 1983.
19. Калениченко Н. Л. Українська література ХІХ ст. : Напрями, течії / Н. Л. Калениченко. – К. : Наук. думка, 1977.
20. Калениченко Н. Л. Українська проза початку ХХ ст. / Н. Л. Калениченко. – К. : Наук. думка, 1964.
21. Камінчук Ольга. Художній дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст. / О. Камінчук. – К. : Педагогічна преса, 2009.
22. Кузнецов Ю. Б. Імпресіонізм в українській прозі кінця ХІХ – початку ХХ ст. (Проблеми естетики і поетики) / Ю. Б. Кузнецов. – К., 1995.
23. Міщук Р. С. Українська оповідна проза 50–60-х років ХІХ ст. / Р. С. Міщук. – К. : Наук. думка, 1978.
24. Наєнко Михайло. Художня література України : Від міфів до модерної реальності / М. Наєнко. – К. : Просвіта, 2008.
25. Наливайко Д. С. Спільність і своєрідність : Українська література в контексті європейського літературного процесу / Д. С. Наливайко. – К., 1988.
26. Сиваченко М. Є. Літературознавчі та фольклористичні розвідки / М. Є. Сиваченко. – К. : Наук. думка, 1974.
27. Стереометрія тексту : Студії над поетичними творами Івана Франка. – Львів, 2010.
28. Федченко П. М. Літературна критика на Україні першої половини ХІХ ст. / П. М. Федченко. – К. : Наук. думка, 1982.

29. Франко Іван. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Франко // Франко Іван. Зібрання творів : У 50-ти т. – Т. 41. – К. : Наук. думка, 1984.
30. Чижевський Дмитро. Історія української літератури : Від початків до доби реалізму / Д. Чижевський. – Тернопіль : Феміна, 1994.
31. Шевельов Юрій. Вибрані праці : У 2-х кн. / Ю. Шевельов. – Кн. : Літературознавство. – К. : НАУКМА, 2009.
32. Шумило Наталя. Під знаком національної самобутності : Українська художня проза і літературна критика кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Н. Шумило. – К. : Задруга, 2003.
33. Яценко М. Т. На рубежі літературних епох : «Енеїда» Котляревського – художній прогрес в українській літературі / М. Т. Яценко. – К. : Наук. думка, 1977.

Орієнтовна тематика шевченкознавчих науково-дослідницьких робіт

Учням та їхнім керівникам варто зважати на значну розробленість основних проблем вивчення творчості Шевченка. Для того щоб робота містила істотну новизну, слід засвоїти великий обсяг інформації про стан вивчення того чи іншого питання – історія дослідження певних проблем може налічувати кілька десятиліть, що передбачає ознайомлення із десятками, якщо не сотнями праць. Водночас учень може виявити самостійність, рівень оволодіння літературознавчим інструментарієм під час аналізу певного твору, при цьому слід також зважати на напрацювання попередників.

Учні повинні знати:

- основні етапи вітчизняного шевченкознавства;
- особливості поетики творчості Шевченка;
- розмаїття сучасних інтерпретацій спадщини Шевченка.

Напрямок наукових досліджень	Актуальні теми
1. Інтерпретація та реінтерпретація творчості Тараса Шевченка. 2. Традиції Тараса Шевченка в сучасній літературі. 3. Компаративні дослідження спадщини Шевченка	1. Київ у поетичній та образотворчій спадщині Шевченка. 2. Образ Т. Шевченка у творчості місцевих поетів (регіону). 3. Шевченкіана в місцевій періодиці (на сторінках літературних альманахів, збірників, газет). 4. Шевченко в народних переказах (певного регіону). 5. Порівняльний аналіз образу шляхетного розбійника в Шевченка (повість «Варнак»), В. Наріжного («Гаркуша»), О. Сомова («Гайдамак»), Г. Квітки-Основ'яненка («Предання о Гаркуше»). 6. Шевченківські ремінісценції в сучасній поезії.

Список рекомендованої літератури

1. Листи до Тараса Шевченка. – К., 1993. – 384 с.
2. Спогади про Тараса Шевченка. – К., 2010. – 608 с.
3. Т. Г. Шевченко. Бібліографічний покажчик. 1965–1988. – К., 1989.
4. Т. Г. Шевченко. Бібліографія літератури про життя і творчість. 1839–1959 : У 2 т. – К., 1963.
5. Т. Г. Шевченко. Біографія. – К., 1984. – 560 с.
6. Тарас Шевченко. 1989–2004 : Матеріали до бібліографії. – К., 2004.
7. Тарас Шевченко : Документи та матеріали до біографії. 1814–1861. – К., 1982. – 432 с.
8. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : У 12 т. / НАН України. Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка ; Редкол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К., 2001–2005. – Т. 1–7.

Електронні ресурси:

1. http://izbornyk.org.ua/links/taras_shevchenko.htm.

Орієнтовна тематика науково-дослідницьких робіт із української літератури ХХ століття

Методологічні зауваги. Дослідження молодого науковця має опиратися на значну розробленість основних проблем літератури ХХ століття, але полягає саме в пошуку таких аспектів аналізу, які або ще недостатньо глибоко розкриті попередниками, або ж (якщо пощастить знайти!) постають новаторськими. Для цього потрібно освоїти великий обсяг інформації з цього питання. І тоді не будуть починатися виступи на захисті власних робіт словами: «Вперше в українській літературі...», як це було у 2011 році. Часто літературні постаті аналізувались суто ізольовано як від суспільного, так і літературного контексту. І тому молодим науковцям важливо познайомитись із посібником для студентів-філологів О. Бледних і О. Кобелецької. Історія української літератури кінця 10-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст. – К., 2007, – одним з найповніших бібліографічних видань нашої тематики.

Напрямок наукових досліджень	Актуальні теми
Створення цілісної картини літературного процесу ХХ ст. без «білих плям» недосліджених постатей, вартих уваги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Реалізм та фантазійність у прозі Г. Пагутяк. 2. Прозовий доробок Є. Концевича (тематика, стилістика, образність). 3. Образ України в творчості діаспорних авторів (проза або поезія). 4. МУР: обставини, особливості художнього пошуку. 5. Нью-Йоркська група поетів: представники та естетичні засади. 6. Біблійні образи та мотиви в романі І. Багряного «Сад Гетсиманський».

	<p>7. Художнє відображення народного світогляду в романі «Старший боярин» Т. Осьмачки.</p> <p>8. Роль пейзажу в романі «Марія» У. Самчука.</p> <p>9. Романтизація національної історії в поемі «Мазепа» В. Сосюри.</p> <p>10. Служити слову і народу чи служити системі? Творчість М. Куліша і О. Корнійчука.</p> <p>11. Екзистенційна концепція героя в прозі В. Підмогильного.</p> <p>12. Історична і художня правда в драмі Г. Хоткевича «Богдан Хмельницький» і романі П. Загребельного «Я, Богдан».</p> <p>13. Проблема історичної пам'яті в романі О. Забужко «Музей покинутих секретів».</p> <p>14. Катастрофа цивілізації і українського світу в романі Ю. Щербака «Час смертохристів. Міражі 2077 року».</p> <p>15. Митець і влада. Образи Сивоока і Ярослава Мудрого в романі «Диво» П. Загребельного.</p> <p>16. Чорнобильська тема в українській літературі.</p> <p>17. Трагедія українського народу в кіноповісті О. Довженка «Україна у вогні»</p>
--	--

Список рекомендованої літератури

1. Білецький О. Літературно-критичні статті / О. Білецький. – К., 1990.
2. Грабович Г. Тексти і маски / Г. Грабович. – К., 2005.
3. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодернізм / Т. Гундорова. – К., 2005.
4. Гундорова Т. Проявлення слова / Т. Гундорова. – Львів, 1997.
5. Дзюба І. Література соціалістичного абсурду / І. Дзюба // Сучасність, 2003. – № 1.

6. Домонтович В. Проза. Три томи / В. Домонтович. – Сучасність, 1988.
7. Дончик В. Український радянський роман. Рух ідей і форм / В. Дончик. – К., 1987.
8. Жулинський М. Із забуття – в безсмертя / М. Жулинський. – К., 1990.
9. Жулинський М. Українська література : творці і твори / М. Жулинський. – К., 2011.
- 10.Зборовська Н. Код української літератури / Н. Зборовська. – К., 2006.
- 11.Зеров М. Твори : У 2 т. / М. Зеров. – К., 1990.
- 12.Зеров М. Українське письменство / М. Зеров. – К., 2003.
- 13.Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. – К., 1993.
- 14.Лавріненко Ю. Розстріляне відродження / Ю. Лавріненко. – К., 2003.
- 15.Маланюк Є. Книга спостережень / Є. Маланюк. – К., 1997.
- 16.Мовчан Р. Український модернізм 20-х : портрети в історичному інтер'єрі / Р. Мовчан. – К., 2008.
- 17.*Моренець В.* Національні шляхи поетичного модерну першої половини ХХ ст. : Україна і Польща / *В. Моренець.* – К., 2001.
- 18.*Павличко С.* Дискурс модернізму в українській літературі / *С. Павличко.* – К., 1999.
- 19.*Павлишин М.* Канон та іконостас / *М. Павлишин.* – К., 1997.
- 20.*Хвильовий М.* Твори : У 2 т. / *М. Хвильовий.* – К., 1990.
- 21.*Шевчук Вал.* Дорога в тисячу років / *Вал. Шевчук.* – К., 1990.
- 22.*Шерех Ю.* Пороги і Запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. В 3 т. / *Ю. Шерех.* – Харків, 1988.
- 23.*Шерех Ю.* Третя сторожа / *Ю. Шерех.* – К., 1993.